

2^ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ
**«ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ 21^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ»**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ**

ΤΟΜΟΣ Γ΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

27 - 29 Μαρτίου 2015
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

**2ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ**

*Εκπαιδευτικές πολιτικές
για το Σχολείο του 21^{ου} αιώνα*

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
27-29 ΜΑΡΤΙΟΥ 2015**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ
ΤΟΜΟΣ Γ΄**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Αλεξανδράτος Γεώργιος – Τσιβάς Αρμόδιος – Αρβανίτη-Παπαδοπούλου Τότα

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΕΝΩΣΗ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ

Ξενοφώντος 15

Αθήνα, 10557

Τηλ.: 210-3229120

Ιστότοπος: www.pess.gr

e-mail: pess@pess.gr

ΑΘΗΝΑ 2016

ISSN: 2408-0543

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ Γ΄

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΠΕ ΣΤΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Αναστασίου Αδάμος Γεωργάλας Παναγιώτης Ανδρούτσου Δέσποινα	Μαθαίνοντας τους Διψήφιους Αριθμούς στα Αγγλικά με τη Χρήση του Google Earth και του Web 2.0	2
Αραμπατζή Α. Χριστίνα	Αλλαγές στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στο πλαίσιο των «νέων Προγραμμάτων Σπουδών». Ένα διδακτικό παράδειγμα με την αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε.)	10
Γώγουλος Γεώργιος	Σχεδιασμός και υλοποίηση προγράμματος για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ένταξη/αξιοποίηση των ΤΠΕ και του Ελεύθερου Λογισμικού στη διδακτική πράξη: Μελέτη περίπτωσης στη Δυτική Κρήτη	19
Δασκαλάκη Στυλιανή	Η Ποίηση μέσα από την οθόνη του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή	30
Δορλή Παρασκευή	«Η ταινία μας»: Οι νέες τεχνολογίες στη σχολική τάξη	39
Κακαβάς Κωνσταντίνος Κακαβάς Παναγιώτης Μάνεσης Νικόλαος	Η Διδασκαλία της έννοιας της συμμετρίας	47
Καραμούζα Ευγενία Σωτηρακόπουλος Γεώργιος	Εκπαιδευτικές πολιτικές και αξιοποίηση των ΤΠΕ στο δημοτικό	57
Καραπά Βασιλική Αλεξοπούλου Άννα	Μέσα από ένα ταξιδάκι, έγραψα βιβλιαράκι!!!	63
Καρυοφύλλη Βασιλική Νταναβάρια Αθηνά Σιούρλα Πολύμνια	Πρόταση διαφοροποιημένης διδασκαλίας για την Ιστορία της Γ΄ Δημοτικού με τη χρήση Τ.Π.Ε. «Ηρακλής: Το λιοντάρι της Νεμέας»	70
Κασσωτάκη-Ψαρουδάκη Πόπη Γώγουλος Γεώργιος	Ένα παράδειγμα ενδοσχολικής επιμόρφωσης των νηπιαγωγών στην αξιοποίηση των ΤΠΕ για επικοινωνιακούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς	80
Ακριτίδης Νικόλαος Καψοκαβάδης Κωνσταντίνος Κούρτης Παρασκευάς	Διαθεματικό σχέδιο εργασίας (project) με διαδικτυακή εξερεύνηση (web quest) για τη μετανάστευση	88
Κλιάπης Πέτρος Κασσώτη Όλγα	Από τον παραδοσιακό Σχολικό Χώρο στο Τεχνολογικά Εμπλουτισμένο Μαθησιακό Περιβάλλον (ΤΕΜΠ)	98
Μαστρογιάννης Αλέξιος	Ψηφιακές και μη επιβηθήσεις στη μελέτη και κατανόηση του δεκαδικού αριθμητικού συστήματος	109
Παπαγεωργίου Κωνσταντίνος	Ο αντιλαμβανόμενος έλεγχος της σχολικής τάξης κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας γνωστικών αντικειμένων με τη χρήση των ΤΠΕ	122
Παπαδημητρίου Σουλτάνα	Μαθησιακές δεξιότητες του 21ου αιώνα μέσα από	136

Παπαδάκη Αντωνία	<i>Ο σχεδιασμός επιμορφωτικών προγραμμάτων βραχείας διάρκειας για εκπαιδευτικούς: η περίπτωση τεσσάρων προγραμμάτων στον Ν. Πέλλας</i>	478
Παπαδόπουλος Σταύρος Παπαδομαρκάκης Ιωάννης	<i>Επαγγελματική Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών: Το παράδειγμα του παραρτήματος ΑΣΠΑΙΤΕ Ρόδου/Νοτίου Αιγαίου</i>	490
Παυλίδου Ιωάννα Γεωργιάδης Μιχάλης	<i>Ο ρόλος του Συμβούλου Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο διαπολιτισμικό σχολικό περιβάλλον και η επαγγελματική του κατάρτιση: συγκριτική προσέγγιση</i>	502
Ριζάκη Αικατερίνη	<i>Η παρατήρηση ομοτέχνων ως στρατηγική επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο μιας Κοινότητας Μάθησης</i>	513
Σαραφίδου Κατερίνα	<i>Η θέση της γυναίκας στην εκπαιδευτική ηγεσία</i>	525
Σπανάκη Ε. Ειρήνη Ράπτης Β. Ιωάννης	<i>Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσα από την Έρευνα Δράσης – το παράδειγμα της διαφοροποιημένης διδασκαλίας</i>	538
Τηγανούρια Παναγιώτα	<i>Η Δειγματική Διδασκαλία ως μία από τις αποτελεσματικότερες εκπαιδευτικές πολιτικές Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών Μουσικής</i>	545
Τρύφων Μαρία Βαγή-Σπύρου Ευφροσύνη	<i>Το εκπαιδευτικό μάρκετινγκ ως εργαλείο βελτίωσης του εκπαιδευτικού έργου</i>	555
Τσιόπα Κυρατώ	<i>Η σχέση των στρατηγικών διαχείρισης συγκρούσεων διευθυντών και εκπαιδευτικών με την εργασιακή τους εμπειρία</i>	566
Χαρίσης Αθανάσιος	<i>Ενημέρωση, καθοδήγηση και επιμορφωτική στήριξη των εκπαιδευτικών μονάδων από το Συμβουλευτικό Σταθμό Νέων (Σ.Σ.Ν.) Πιερίας</i>	576
Καλλιρρόη Ντινοπούλου Γεωργία Ανδριοπούλου	<i>Βαδίζοντας προς το σχηματισμό μιας ενεργούς κοινότητας μάθησης των εκπαιδευτικών: Μια πρόταση ενδοπεριφερειακής επιμόρφωσης από Σχολική Σύμβουλο, με βάση τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων.</i>	583
Κωνσταντίνος Ντίνας Κωνσταντία Βαϊρινού	<i>Απόψεις νηπιαγωγών για την επιμόρφωσή τους στον κριτικό γραμματισμό</i>	593
Πάσχου Αγγελική	«Εκπαιδευτικές Πολιτικές για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών: Διερεύνηση παραμέτρων – περιορισμών -αντιφάσεων και δυνατοτήτων»	608
Παπαχρήστος Κώστας Κεφαλίδου Άρτεμις Παγώνη Παρασκευή	<i>Εκπαιδευτική πολιτική και διαπολιτισμική εκπ/ση: ο ρόλος του σχολικού συμβούλου»</i>	620
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ		
Αγγελοπούλου Άννα Τζάστας Γεώργιος	<i>Από τις Συνθετικές-Δημιουργικές Εργασίες στην Τράπεζα Θεμάτων. Η Αξιολόγηση του Μαθητή στο Λύκειο (1997-2014).</i>	637
Αναγνώστου Ζωή Ζιώγα Χρυσούλα Χριστοφορίδου	<i>Μοντέλα αξιολόγησης εκπαιδευτικών</i>	648

Απόψεις νηπιαγωγών για την επιμόρφωσή τους στον κριτικό γραμματισμό

Κωνσταντίνος Ντίνας

**Καθηγητής Γλωσσολογίας- Ελληνικής Γλώσσας και Διδακτικής της
Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
kdinas@uowm.gr**

Κωνσταντία Βαϊρινού

**Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής
vairinou@sch.gr**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο κριτικός γραμματισμός αποτελεί μια σύγχρονη γλωσσοεκπαιδευτική πρόταση στην εκπαίδευση. Τα δύο τελευταία χρόνια υλοποιήθηκε στην Φλώρινα επιμορφωτικό πρόγραμμα εκπαιδευτικών για τον κριτικό γραμματισμό.

Στόχος του επιμορφωτικού προγράμματος ήταν η επαγγελματική ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών στις βασικές αρχές του κριτικού γραμματισμού και η εφαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών με βάση την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού στις σχολικές τάξεις.

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζονται οι απόψεις των νηπιαγωγών για το επιμορφωτικό πρόγραμμα. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν με ερωτηματολόγια από τις συμμετέχουσες νηπιαγωγούς και αναλύθηκαν τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά με την μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου.

Η γενική αποτίμηση του επιμορφωτικού προγράμματος αναδεικνύει την ικανοποίηση των νηπιαγωγών από το επιμορφωτικό πρόγραμμα και τις διδακτικές εφαρμογές στις τάξεις των νηπιαγωγείων καθώς και την πεποίθησή τους, ότι έχουν εξοικειωθεί με τη συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών σχετίζεται με τη βελτίωση του επιπέδου της παρεχόμενης εκπαίδευσης και την αύξηση της αποτελεσματικότητας του εκπαιδευτικού συστήματος (Χατζηπαναγιώτου, 2001), αποτελεί καθοριστικό παράγοντα της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και είναι μία διαδικασία όπου οι εκπαιδευτικοί μετασχηματίζουν διαρκώς την πρακτική τους μέσα από την εμπειρία και τη συμμετοχή τους σε τυπικές και άτυπες μορφές επιμόρφωσης (ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, 2008). Η βελτίωση της εκπαίδευσης μέσω αλλαγών και μεταρρυθμίσεων υλοποιείται μέσα από ανάλογες επιμορφωτικές δράσεις για τους εκπαιδευτικούς (Day, 2003). Ο εκπαιδευτικός είναι σημαντικός παράγοντας της ποιότητας της

εκπαιδευτικής διαδικασίας. Η επαγγελματική και προσωπική του ανάπτυξη είναι ιδιαίτερα καθοριστική και βασικό μοχλό αυτής της ανάπτυξης αποτελεί η επιμόρφωση (Κατσαρού & Δεδούλη, 2008). Γενικότερα η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα της εκπαιδευτικής διαδικασίας και υλοποιείται με ποικίλους τρόπους, διαδικασίες, διάρκεια και στόχους (Μπουζάκης κ.α., 2000, Kennedy, 2005).

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί υποσύστημα της εκπαίδευσης ενηλίκων και εξελίσσεται παράλληλα με τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση (Καράλης κ.α., 2000). Σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα πεδίο εφαρμογής των αρχών, της μεθοδολογίας και της παιδαγωγικής της εκπαίδευσης ενηλίκων (Χατζηπαναγιώτου, 2001). Αρκετές είναι οι θεωρίες μάθησης ενηλίκων που παρουσιάζονται στη σχετική βιβλιογραφία (Rogers, 1999, Noye & Piveteau, 1999, Ζεργιώτης, 2010, Κόκκος, 2005, Mezirow, 2007). Θεωρούμε ως πιο βασικές αρχές τις εξής:

- Η μάθηση συντελείται αποτελεσματικά όταν η συστηματική σκέψη και θεωρητική εμβάθυνση συνδέεται με τη δράση και την πράξη που με τη σειρά της οδηγεί σε νέα επεξεργασία και ανάλυση.
- Το επίκεντρο της εκπαιδευτικής διεργασίας είναι οι ανάγκες, τα ενδιαφέροντα και οι μαθησιακές δυνατότητες των διδασκομένων.
- Η πορεία αναζήτησης της γνώσης με την ενεργητική συμμετοχή των διδασκομένων, μέσα από την αξιοποίηση των εμπειριών και των γνώσεων τους.
- Ο κριτικός τρόπος σκέψης ευνοεί το μαθησιακό κλίμα και οδηγεί σε σύνθετες διερευνήσεις.
- Οι αμφίδρομες σχέσεις και η αλληλεπίδραση διδασκόντων- διδασκομένων αποτελεί ανατροφοδοτικό στοιχείο ολόκληρου του κύκλου μάθησης (Κόκκος, 1998).

Όπως υποστηρίζει ο A. Rogers (1999), οι ενήλικοι στη διάρκεια της ζωής τους εμπλέκονται σε σκόπιμη και δομημένη μάθηση, χρησιμοποιώντας το μαθησιακό τρόπο της προτίμησής τους, προκειμένου να επιτύχουν κάποιο συγκεκριμένο στόχο ή να λύσουν ένα συγκεκριμένο πρόβλημα. Ένας εκπαιδευτής ενηλίκων οφείλει να ενθαρρύνει τους εκπαιδευόμενους να προχωρήσουν πέρα από αυτή τη φυσική μαθησιακή διεργασία σε περαιτέρω σκόπιμη μάθηση.

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε στον ελλαδικό χώρο από το ΥΠΕΠΘ-ΠΙ (2008), οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η επιμόρφωση είναι μία διαδικασία απαραίτητη σε όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους ζωής. Το βασικό πρόβλημα είναι ο θεωρητικός της χαρακτήρας και η σύνδεσή της με την εκπαιδευτική πραγματικότητα και τη σχολική πράξη. Βασικά εμπόδια των εκπαιδευτικών για συμμετοχή σε επιμορφωτικές δράσεις αποτελούν η έλλειψη χρόνου και η ελλιπής πληροφόρηση, όπως επίσης και η έλλειψη ενός συγκροτημένου σχεδίου επιμόρφωσης.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας (ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, 2008), οι εκπαιδευτικοί προτιμούν τις ενεργές συμμετοχικές μορφές επιμόρφωσης, ενώ δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη σύνδεση θεωρίας και πράξης, στη σύνδεση επιμόρφωσης- σχολείου, στη σύνδεσή της με τα τοπικά αλλά και τα ευρύτερα κοινωνικο-πολιτισμικά περιβάλλοντα, στην επίλυση των σχολικών προβλημάτων, καθώς επίσης και στην εξοικείωση με τη διδακτική και παιδαγωγική διάσταση των γνωστικών αντικειμένων.

Θεωρούν τη συμμετοχή τους στον σχεδιασμό των επιμορφωτικών δράσεων αναγκαία. Επίσης την θεωρούν απαραίτητο στοιχείο για την επαγγελματική τους βελτίωση και τη βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου. Θεωρούν ότι πρέπει να είναι συστηματική, συνεχής και σε συγκεκριμένες περιόδους της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας.

Επίσης τρέφουν υψηλές προσδοκίες από τον επιμορφωτικό ρόλο των Σχολικών Συμβούλων, ως προωθητών ενεργών μεθόδων επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που συνδέονται με τις διδακτικές τους εμπειρίες.

Σύμφωνα επίσης, με έρευνα που υλοποιήθηκε στον ελλαδικό χώρο (Γιώτη, 2010), όπου αποτυπώνονται απόψεις των Σχολικών Συμβούλων, ο σκοπός της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών προσανατολίζεται στην απόκτηση δεξιοτήτων και στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στην πρακτική τους. Οι δύο κύριες προτεραιότητες που καθορίζουν την επιμορφωτική διαδικασία είναι: η ικανοποίηση των αναγκών των εκπαιδευτικών και η υλοποίηση της τρέχουσας εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι δύο αυτές αντικρουόμενες προϋποθέσεις συχνά οδηγούν τη βελτίωση της ποιότητας του παρεχόμενου εκπαιδευτικού έργου μόνο στη μετάδοση καλών πρακτικών.

Κριτικός Γραμματισμός

«Ο κριτικός γραμματισμός είναι η παιδαγωγική- διδακτική προσέγγιση που προσεγγίζει τα κείμενα ως κοινωνικοπολιτικά και ιδεολογικά πλαισιωμένες οντότητες, οι οποίες κατασκευάζουν γνώσεις και ταυτότητες, ασκούν κριτική στην κοινωνική πραγματικότητα και διαμορφώνουν τελικά τον κόσμο μας. Ως τέτοια, τα κείμενα είναι πηγές κριτικής προσέγγισης και αφορμές σύγκρισης με άλλα κείμενα» (Κόμης & Ντίνας, 2011).

Μέσω της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού επιδιώκεται να εξοικειωθεί ο μαθητής με τον λόγο των κειμένων αλλά και να συνειδητοποιήσει τον τρόπο με τον οποίο επηρεάζουν τη ζωή του, ώστε να προχωρήσει σε κοινωνική δράση με σκοπό να βελτιώσει τη ζωή του (Γρόλιος, 2005, Lankshear & Knobel, 1997). Σύμφωνα με τον Μ. Baynham (2002), ο κριτικός γραμματισμός θέτει σε αμφισβήτηση όλους τους κυρίαρχους θεσμούς και λόγους.

Το Επιμορφωτικό Πρόγραμμα Κριτικού Γραμματισμού

Στόχος του επιμορφωτικού προγράμματος που πραγματοποιήθηκε από το «Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας» του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Φλώρινας, του Πανεπιστημίου Δυτικής

Μακεδονίας και τον «Όμιλο Εκπαιδευτικών για τη Γλώσσα και τη Λογοτεχνία» ήταν η επαγγελματική ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών στις βασικές αρχές του κριτικού γραμματισμού και η εφαρμογή αποτελεσματικών πρακτικών με βάση την παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού στις σχολικές τάξεις.

Μετά την ανίχνευση των επιμορφωτικών αναγκών των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών, κατά τον πρώτο χρόνο υλοποίησης του προγράμματος, πραγματοποιήθηκαν εισηγήσεις και ποικίλα εργαστήρια, όπως αναλυτικά παρουσιάζονται στο άρθρο: Ντίνας κ.ά. (2014).

Ο αναστοχασμός των εκπαιδευτικών οδήγησε στον σχεδιασμό του δεύτερου χρόνου εφαρμογής, κατά τον οποίο, μετά από μια ανακεφαλαιωτική παρουσίαση των βασικών αρχών της Παιδαγωγικής του Κριτικού Γραμματισμού και ενδεικτικές εφαρμογές σε σχολικές τάξεις, οργανώθηκαν βιωματικά εργαστήρια ανά ειδικότητα και βαθμίδα εκπαίδευσης.

Τα εργαστήρια των νηπιαγωγών πραγματοποιήθηκαν σε απογευματινές ώρες και η συμμετοχή τους ήταν προαιρετική. Οι επιμορφωτές συμμετείχαν εθελοντικά και αφιλοκερδώς.

Η οργάνωση των εργαστηρίων έγινε στο πλαίσιο μιας έρευνας δράσης, όπου οι ομάδες των νηπιαγωγών παρουσίαζαν τις πρακτικές εφαρμογές που είχαν σχεδιάσει και υλοποιήσει, διατυπώνοντας και τον αναστοχασμό τους σχετικά με τις διδακτικές τους επιλογές (Ντίνας κ.ά, 2014). Τα εργαστήρια λειτουργούσαν σε τακτά χρονικά διαστήματα ανατροφοδοτώντας την εκπαιδευτική πράξη και τον επανασχεδιασμό των επόμενων δράσεων και εφαρμογών. Η συνολική δράση διήρκεσε από τον Φεβρουάριο ως τον Μάιο του 2014.

Στο πλαίσιο αξιολόγησης του προγράμματος, κύριο εργαλείο αξιολόγησης αποτέλεσε η συμπλήρωση ερωτηματολογίου από τις συμμετέχουσες νηπιαγωγούς. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να παρουσιάσει τις απόψεις των συμμετεχουσών νηπιαγωγών στο επιμορφωτικό πρόγραμμα, σχετικά με την αποτελεσματικότητα του περιεχομένου του, της μεθοδολογίας του, της οργάνωσής του, των επιμορφωτών του καθώς και του πλαισίου των συνεργασιών που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκειά του για την επαγγελματική τους ανάπτυξη τους και τη διαφοροποίηση, τον εμπλουτισμό και τη βελτίωση των διδακτικών τους πρακτικών στη διδασκαλία της γλώσσας στο νηπιαγωγείο.

Μεθοδολογία της έρευνας

Μέθοδος έρευνας

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων ήταν ένα ερωτηματολόγιο με κλειστές και κυρίως ανοικτές ερωτήσεις. Η επιλογή του εργαλείου εξασφαλίζει τη συγκέντρωση πληροφοριών (Φίλιας, 1998), τη συγκρισιμότητα και τη δυνατότητα ποσοτικοποίησης και στατιστικής ανάλυσης των στοιχείων που συλλέχθηκαν καθώς και συλλογή πληροφοριών, ώστε να καλυφθεί το θέμα της έρευνας (Cohen & Manion, 1994).

Οι ερωτήσεις που τέθηκαν ήταν κυρίως ανοιχτού τύπου, καθώς δίνουν τη δυνατότητα στους ερωτώμενους να εκφραστούν και να αποκαλύψουν περισσότερες πληροφορίες και βαθύτερες αντιλήψεις. Επίσης περιλαμβάνονταν ερωτήσεις κλειστού τύπου για ευκολότερη κωδικοποίηση (Φίλιας, 1998). Ο συνδυασμός των δύο τύπων ερωτήσεων εξασφαλίζει μεγαλύτερη αξιοπιστία και εγκυρότητα, αλλά και αποτελεσματικότερο τρόπο προσέγγισης του θέματος. Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου αποσκοπούσαν να αποτυπώσουν το επαγγελματικό προφίλ των ερωτώμενων. Επίσης ερωτήσεις κλειστού τύπου με τη χρήση μιας τετράβαθμης κλίμακας likert αποσκοπούσαν να ανιχνεύσουν τις απόψεις των ερωτώμενων για μια γενική εικόνα του προγράμματος σχετικά με το περιεχόμενό του, τη μεθοδολογία του, την οργάνωσή του, τους επιμορφωτές και τις συνεργασίες που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκειά του. Οι ανοιχτές ερωτήσεις έδιναν τη δυνατότητα στις ερωτώμενες να διατυπώσουν τις απόψεις αλλά και τις προτάσεις τους σχετικά με διάφορες πτυχές του προγράμματος. Οι απαντήσεις στις ανοιχτές ερωτήσεις καταγράφηκαν και δημιουργήθηκαν κατηγορίες για την επεξεργασία τους.

Τα δεδομένα αναλύονται ποσοτικά αλλά και ποιοτικά. Η ποσοτική ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια του λογισμικού πακέτου SPSS και στη συγκεκριμένη παρουσίαση περιλαμβάνονται δείκτες περιγραφικής στατιστικής και δείκτες συχνοτικών κατανομών. Επίσης εφαρμόστηκε η τεχνική του ελέγχου προσαρμοστικότητας (έλεγχος χ^2) για τη σύγκριση κατανομής των συχνοτήτων δύο μεταβλητών. Η ποιοτική ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης περιεχομένου.

Προκύπτουν ασφαλώς περιορισμοί στην έρευνα: η αδυναμία γενίκευσης των αποτελεσμάτων, λόγω του περιορισμένου δείγματος και η συνειδητή ή μη πρόθεση των συμμετεχουσών να δίνουν εξωραϊσμένες απαντήσεις.

Με βάση τις κατηγοριοποιημένες απαντήσεις των ερωτώμενων τα αποτελέσματα ερμηνεύονται και συζητούνται.

Δείγμα της έρευνας

Δείγμα της έρευνάς μας αποτέλεσαν 39 νηπιαγωγοί, που συμμετείχαν κατά τον δεύτερο χρόνο υλοποίησης του επιμορφωτικού προγράμματος και εκδήλωσαν ενδιαφέρον για την έρευνα.

Το σύνολο του δείγματός μας αποτελούνταν από γυναίκες.

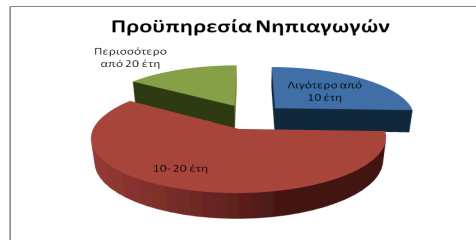
Το 28,2% του δείγματος των νηπιαγωγών υπηρετεί στην πρωτεύουσα της Περιφερειακής Ενότητας, ένα μικρό αστικό κέντρο (περισσότεροι από 10.000 κάτοικοι). Το 23,1% του δείγματος υπηρετεί σε ημιαστικούς οικισμούς της περιοχής (από 2.000- 10.000 κάτοικοι), ενώ το 48,7% υπηρετεί σε αγροτικούς οικισμούς της περιοχής (λιγότεροι από 2.000 κάτοικοι), όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 1: Τόπος εργασίας των νηπιαγωγών του δείγματος

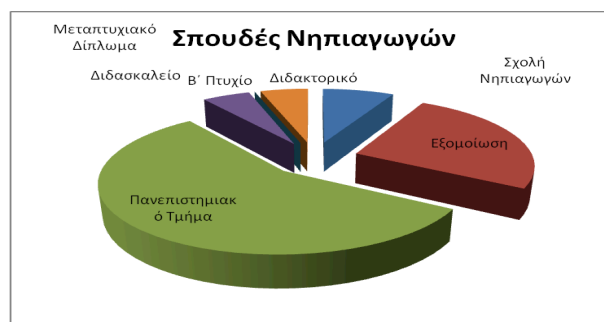
Σε ό,τι αφορά την εκπαιδευτική υπηρεσία σε τάξεις νηπιαγωγείου, το 25,6% εργάζεται λιγότερο από 10 χρόνια στην Προσχολική Εκπαίδευση, ενώ η πλειοψηφία του δείγματος, το 59% περίπου, εργάζεται από 11 έως 20 χρόνια στην Προσχολική Εκπαίδευση και το υπόλοιπο 15,4% εργάζεται περισσότερα από 20 χρόνια, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 2: Προϋπηρεσία των νηπιαγωγών του δείγματος

Σε ό,τι αφορά την επαγγελματική ανάπτυξη των νηπιαγωγών του δείγματος, η συντριπτική πλειοψηφία, 89,8%, διαθέτει τις βασικές σπουδές για την άσκηση του επαγγέλματος, ενώ ένα μικρό ποσοστό 10,2% διαθέτει επιπλέον σπουδές, όπως μεταπτυχιακό τίτλο ή μετεκπαίδευση, όπως παρουσιάζεται στο παρακάτω γράφημα.

Γράφημα 3: Σπουδές των νηπιαγωγών του δείγματος

Το συνολικό δείγμα έχει παρακολουθήσει τον προηγούμενο κύκλο του επιμορφωτικού προγράμματος, την προηγούμενη σχολική χρονιά, όπως και άλλες επιμορφώσεις.

Η πλειοψηφία των νηπιαγωγών υπηρετούν σε ολόημερα τμήματα και μόλις το 21% περίπου υπηρετούν σε κλασικά τμήματα νηπιαγωγείων.

Οι μαθητές των νηπιαγωγείων στην πλειοψηφία τους ήταν ελληνικής καταγωγής, ενώ ένα μικρό ποσοστό ήταν δίγλωσσοι και είχαν την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα, σε ορισμένα μόνο νηπιαγωγεία (1-2 περιπτώσεις σε 7 τμήματα).

Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Όπως παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα, με βάση την ποσοτική κατηγοριοποίηση των απαντήσεων των νηπιαγωγών, με τη χρήση τετράβαθμης κλίμακας Likert (Πολύ ικανοποιητικό/ή, Αρκετά ικανοποιητικό/ή, Λίγο ικανοποιητικό/ή, Καθόλου ικανοποιητικό/ή), σχετικά με το περιεχόμενο του επιμορφωτικού προγράμματος το 38,5% του δείγματος το θεωρεί πολύ ικανοποιητικό, το 56,4% το θεωρεί αρκετά ικανοποιητικό, ενώ το 5,1% το θεωρεί λίγο ικανοποιητικό.

Σχετικά με τη μεθοδολογία του προγράμματος το 35,9% του δείγματος τη θεωρεί πολύ ικανοποιητική και το 64,1% την θεωρεί αρκετά ικανοποιητική.

Το 79,5% του δείγματος θεωρεί πολύ ικανοποιητικό το πλαίσιο συνεργασίας που αναπτύχθηκε κατά την υλοποίηση του προγράμματος, το 17,9% το θεωρεί αρκετά ικανοποιητικό και μόλις το 2,6% το θεωρεί λίγο ικανοποιητικό.

Το 66,7% του δείγματος δηλώνει πολύ ικανοποιημένο από τους επιμορφωτές, ενώ το 33,3% δηλώνει αρκετά ικανοποιημένο.

Το 23,1% του δείγματος θεωρεί πολύ ικανοποιητική την οργάνωση του προγράμματος, το 69,2% την θεωρεί αρκετά ικανοποιητική, ενώ το 7,7% την θεωρεί λίγο ικανοποιητική.

Πίνακας 1: Ποσοστιαίες αναλογίες ικανοποίησης των νηπιαγωγών του δείγματος από το επιμορφωτικό πρόγραμμα

	Πολύ ικανοποιητικό/ή	Αρκετά ικανοποιητικό/ή	Λίγο ικανοποιητικό/ή
Περιεχόμενο	38,5%	56,4%	5,1%
Μεθοδολογία	35,9%	64,1%	
Συνεργασία	79,5%	17,9%	2,6%
Επιμορφωτές	66,7%	33,3%	
Οργάνωση	23,1%	69,2%	7,7%

Από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων και τον έλεγχο ανεξαρτησίας χ^2 όλων των μεταβλητών δεν προκύπτουν σημαντικές στατιστικές διαφορές ανάμεσα στις κατηγορίες των νηπιαγωγών με βάση τις σπουδές τους, είτε με βάση την

προϋπηρεσία τους είτε με βάση τον τόπο εργασίας τους και την ικανοποίησή τους από τις επιμέρους παραμέτρους του προγράμματος. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις τιμές που παρατηρούνται με βάση τις σπουδές των νηπιαγωγών. Σχετικά με το περιεχόμενο του προγράμματος παρουσιάζονται οι τιμές: συντελεστής συσχέτισης Pearson=3,606, df=8, p=0,891. Σχετικά με τη μεθοδολογία του προγράμματος παρουσιάζονται οι τιμές: συντελεστής συσχέτισης Pearson= 4,537, df=4, p=0,338. Σχετικά με τη συνεργασία που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια του προγράμματος παρουσιάζονται οι τιμές: συντελεστής συσχέτισης Pearson= 3,057, df=8, p=0,931. Σχετικά με τους επιμορφωτές του προγράμματος παρουσιάζονται οι τιμές: συντελεστής συσχέτισης Pearson= 3,573, df=4, p=0,966. Σχετικά με την οργάνωση του προγράμματος παρουσιάζονται οι τιμές: συντελεστής συσχέτισης Pearson= 3,449, df=8, p=0,903. Σε κάθε περίπτωση το επίπεδο σημαντικότητας (p) είναι μεγαλύτερο του 0,05, οπότε δεν είμαστε σε θέση να αποδείξουμε ότι υπάρχει σημαντική στατιστική διαφορά μεταξύ των ομάδων των νηπιαγωγών.

Με βάση τα σχόλια του κατέθεσαν στις ανοιχτές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούν να ερμηνευτούν ως εξής:

Οι νηπιαγωγοί δηλώνουν ότι βίωσαν μία επιμορφωτική διαδικασία κατά την οποία το περιεχόμενό της συνέβαλε στην κατανόηση της φιλοσοφίας του κριτικού γραμματισμού, όπου τα κείμενα τελούν υπό αμφισβήτηση. *«Έμαθα να μη μένω στην πρώτη εντύπωση που μου δημιουργεί ένα κείμενο»*. Θετικές ήταν επίσης οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με το γνωστικό πεδίο του κριτικού γραμματισμού και τις βασικές αρχές της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού, με τις οποίες οργανώνεται η γλωσσική διδασκαλία, τυγχάνουν επεξεργασίας, παράγονται και αξιολογούνται τα κείμενα. Θεωρούν σημαντική τη συμβολή του προγράμματος στη βελτίωση των γνώσεών τους. *«Το πρόγραμμα διεύρυνε τις γνώσεις μας όσον αφορά τη διδασκαλία της γλώσσας στην προσχολική εκπαίδευση», «έχει διευρύνει τους ορίζοντές μου σε σχέση με τη γλωσσική διδασκαλία»*. *«Με το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα βελτιώσαμε τις γνώσεις μας στη μεθοδολογία διδασκαλίας»*. *«Γνώρισα τον τρόπο που δουλεύονται τα κείμενα στο νηπιαγωγείο»*. Κατά γενική ομολογία επισημαίνεται η εμβάθυνση στη διαδικασία επεξεργασίας των κειμένων *«Έγινε εμβάθυνση στους 4 άξονες του κριτικού γραμματισμού»*.

Το περιεχόμενο του επιμορφωτικού προγράμματος τονίζεται από τις νηπιαγωγούς ότι ανταποκρινόταν στις ανάγκες τους σε ό,τι αφορά τις σύγχρονες γλωσσοεκπαιδευτικές προσεγγίσεις. *«Ήταν πολύ πιο ενδιαφέροντα όσα έγιναν στο εργαστήριο, καθώς ήταν εξειδικευμένα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του νηπιαγωγείου»*.

Επίσης τονίζεται ότι αποτέλεσε τον συνδυασμό κριτικό ανάμεσα στις γνώσεις που κατείχαν για τον γραμματισμό, όπως περιγράφεται στο ισχύον ΑΠ για το νηπιαγωγείο, και τις γνώσεις που απέκτησαν σε σχέση με τη θεωρία του κριτικού γραμματισμού. Αξιοποιούνται οι προηγούμενες εμπειρίες των νηπιαγωγών. Μάλιστα αναφέρεται ότι κατά τις εφαρμογές στις σχολικές τάξεις αξιοποιήθηκαν

προηγούμενες καλές πρακτικές των νηπιαγωγών, οι οποίες εμπλουτίστηκαν με πρακτικές που αξιοποιούσαν τις αρχές της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού. Στο σημείο αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα συνέβαλε στην οικοδόμηση των επαγγελματικών γνώσεων αλλά και δεξιοτήτων των νηπιαγωγών πάνω στις ήδη προϋπάρχουσες. *«Συστηματοποίηση όλων όσων εφάρμοζα και τα προηγούμενα χρόνια στη γλωσσική διδασκαλία στη βάση των 4 αξόνων του κριτικού γραμματισμού».*

Σημαντική είναι η επισήμανση ότι το περιεχόμενο του προγράμματος συνεισέφερε όχι μόνο στον εμπλουτισμό των γνώσεών τους για την προσέγγιση του κριτικού γραμματισμού σε θεωρητικό επίπεδο, αλλά κυρίως με την παράθεση ενδεικτικών παραδειγμάτων και προτάσεων «καλών πρακτικών» δημιουργήθηκε το πλαίσιο, για το πώς μπορεί η θεωρία να μετατραπεί σε διδακτική πρακτική. *«Ήταν αξιόλογο επιμορφωτικό πρόγραμμα. Μάθαμε καινούργιες θεωρίες και καινούργιες ιδέες χρήσιμες και εποικοδομητικές για τη δουλειά μας στο νηπιαγωγείο».* *«Κατά τη διάρκεια του επιμορφωτικού προγράμματος τον 6' χρόνο υλοποίησής του έγινε σύνδεση της θεωρίας με τη σχολική πραγματικότητα. Τα παραδείγματα από τα νηπιαγωγεία είχαν πολύ ενδιαφέρον».* *«Τα θετικά στοιχεία του προγράμματος ήταν η εφαρμογή του κριτικού γραμματισμού στη σχολική πράξη, αφού κάθε βαθμίδα ασχολήθηκε σε εργαστήρια με αυτά που αφορούν στο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου- Δημοτικού- Β/θμιας Εκπαίδευσης»*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άποψη ότι το περιεχόμενο του προγράμματος συνεισέφερε στην ανάπτυξη αντίστοιχων δεξιοτήτων τους, με βάση τη φιλοσοφία και τη θεωρία του κριτικού γραμματισμού. *«Αντιμετωπίζω πλέον 'κριτικά' κάθε κείμενο που επιλέγω».*

Γενικότερα η δομή του επιμορφωτικού προγράμματος και ειδικότερα η σύνδεση του περιεχομένου του με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε τους έδωσε τη δυνατότητα για σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, παρέχοντας το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο της προσέγγισης με τις θεωρητικές εισηγήσεις, παράλληλα με ενδεικτικά παραδείγματα από εφαρμογές στις σχολικές τάξεις και ευκαιρίες για εφαρμογές από τις ίδιες τις συμμετέχουσες νηπιαγωγούς στις τάξεις τους, όπως και ευκαιρίες για ανατροφοδότηση στις ομάδες νηπιαγωγών σε τακτά χρονικά διαστήματα. Ενδεικτικά, οι νηπιαγωγοί δηλώνουν ότι κατά τη διάρκεια του επιμορφωτικού προγράμματος έγινε κατανοητό πώς μπορεί να αξιοποιηθεί η θεωρία μέσα από τη χρήση ποικίλων κειμένων και πώς αυτά τα κείμενα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διδασκαλίας και ανάπτυξης δεξιοτήτων κριτικού γραμματισμού από παιδιά ακόμη και πολύ μικρής ηλικίας. *«Έμαθα να μη μένω στην πρώτη εντύπωση που μου δημιουργεί ένα κείμενο. Το ίδιο διαπίστωσα και με τα παιδιά στο νηπιαγωγείο. Τα παιδιά μπορούν να προβληματιστούν, να εκφράσουν απόψεις, να αντιληφθούν απόψεις άλλων, να επιχειρηματολογήσουν, να κάνουν συγκρίσεις και επιλογές».* *«Τα νήπια επεξεργάστηκαν και σύγκριναν επιμέρους στοιχεία με τη δική μας βοήθεια και πιστεύω έγινε ένα μεγάλο βήμα για την*

ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης». «Μετά το πρόγραμμα οι διδακτικές πρακτικές που εφαρμόζονται στην τάξη γίνονται πιο συντονισμένα και με παιγνιώδη τρόπο. Τα παιδιά γνωρίζουν τη μορφή και το περιεχόμενο της γλώσσας, χρησιμοποιώντας κείμενα με θέματα που τα ενδιαφέρουν, χρησιμοποιώντας τους Η/Υ».

Ωστόσο για τη βελτίωση του περιεχομένου προτείνονται «περισσότερες εισηγήσεις και παραδείγματα εφαρμογής στην τάξη».

Σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία του επιμορφωτικού προγράμματος, αυτή κρίνεται θετικά και αντίστοιχα επισημαίνεται: «Το φετινό πρόγραμμα είχε εργαστηριακή μορφή». «Ήταν βιωματικό και εφαρμόστηκε στην τάξη». «Τον δεύτερο χρόνο το επιμορφωτικό πρόγραμμα μπορεί να ήταν πιο κουραστικό με τις εφαρμογές στην τάξη και τις συναντήσεις στις ομάδες, αλλά πιο ουσιαστικό».

Οι νηπιαγωγοί πιστεύουν ότι με τις πρακτικές εφαρμογές και τις συναντήσεις των ομάδων στα εργαστήρια, τους δόθηκε η δυνατότητα να καθοδηγηθούν οι πρακτικές τους από το αντίστοιχο θεωρητικό πλαίσιο, να στοχαστούν για τις διδακτικές τους επιλογές και πρακτικές. «Ο προσωπικός προβληματισμός και η βελτίωση γνώσεων στα θέματα γλωσσικής διδασκαλίας και η υλοποίηση καινοτόμων δράσεων μέσα στην τάξη, που αντλούνταν από τη δημιουργική σκέψη των παιδιών, θεωρώ ότι ήταν πολύ θετικά στοιχεία». «Στις παρουσιάσεις των δραστηριοτήτων στην ομάδα, από τα σχόλια των συναδέλφων, έβλεπα με άλλο μάτι αυτά που σκεφτόμουν να κάνω στην τάξη με τα παιδιά, προβληματιζόμουν αν αυτό που κάνω είναι κριτικός γραμματισμός ή όχι».

Επίσης θεωρούν ότι τους δόθηκε η δυνατότητα να οδηγηθούν σε πληρέστερες και συστηματικότερες παρατηρήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των αλληλεπιδράσεων τόσο στη σχολική τάξη όσο και στα εργαστήρια και να αναμορφώνουν τους αρχικούς σχεδιασμούς με βάση την ανατροφοδότηση των ομάδων κατά τη λειτουργία των εργαστηρίων. «Στις ομάδες των εργαστηρίων μάθαμε να μιλάμε για τη δουλειά μας. Πλέον και οι φιλικές μας συζητήσεις στρέφονται σε συζητήσεις για το τι δραστηριότητες κάνουμε, πόσο ευχαρίστησαν τα παιδιά, αν τα κούρασαν». «Οι διευκρινήσεις που δινόταν στα εργαστήρια ήταν πολύ βοηθητικές, όπως για παράδειγμα σχετικά με το είδος των ερωτήσεων που μπορεί να χρησιμοποιεί ένας εκπαιδευτικός. Πως μπορεί μ' αυτές να οδηγεί τα παιδιά στην αναζήτηση και όχι στην έτοιμη πληροφορία».

Η μεθοδολογία του προγράμματος επισημαίνεται ότι συνέβαλε στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους στη γλωσσική διδασκαλία, «Άρχισα να δουλεύω πιο συστηματικά τη γλώσσα», «Το πρόγραμμα ... υπήρξε η αφορμή να μπούμε στη διαδικασία αναζήτησης τρόπων και τεχνικών για την εφαρμογή της στην σχολική τάξη». «Έμαθα να επεξεργάζομαι και να εκτιμώ μαζί με τα παιδιά τη νοηματική και μορφολογική δομή ενός κειμένου». «Οργανώνω με μεγαλύτερη ευχέρεια δραστηριότητες που αφορούν τη διδασκαλία της γλώσσας».

Ειδικότερα η μεθοδολογία του προγράμματος λειτούργησε ως κίνητρο για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους στο να σχεδιάζουν, να υλοποιούν και να αξιολογούν

τις διδακτικές τους εφαρμογές, στο πλαίσιο οργάνωσης της γλωσσικής διδασκαλίας υπό το πρίσμα του κριτικού γραμματισμού, αλλά και για τη διαφοροποίηση και βελτίωση των πρακτικών και των μέσων διδασκαλίας. *«Επιτεύχθηκε η εισαγωγή νέων πρακτικών στη διδασκαλία της γλώσσας». «Εφαρμογή στην τάξη δραστηριοτήτων που δεν θα τολμούσα πριν την παρακολούθηση του προγράμματος κριτικού γραμματισμού, να δουλέψω με τα παιδιά του νηπιαγωγείου, όπως για παράδειγμα μια ηλεκτρονική βιβλιοπαρουσίαση». «Πειραματίζομαι περισσότερο με πολυτροπικά κείμενα». «Χρησιμοποιώ περισσότερο Η/Υ στη γλώσσα σε συνδυασμό με την εμπιστοσύνη στη δημιουργικότητα των παιδιών». «Εργάζομαι σύμφωνα με τους άξονες του κριτικού γραμματισμού στην επεξεργασία χρηστικών και λογοτεχνικών κειμένων, όταν δουλεύουμε μία θεματική ενότητα ή ένα σχέδιο εργασίας». «Οι διδακτικές πρακτικές πλέον που χρησιμοποιώ είναι περισσότερα πολυτροπικά κείμενα, όπως αφίσες, βιβλιοπαρουσιάσεις, ιστοσελίδες κτλ, έτσι ώστε η επεξεργασία τους να γίνεται πάνω στους τέσσερις άξονες που προτείνει ο κριτικός γραμματισμός». «Επιδιώκω την εμβάθυνση στους τέσσερις άξονες του κριτικού γραμματισμού επεξεργασίας των κειμένων και στα επιμέρους στοιχεία κάθε άξονα». Παράλληλα λειτούργησε ως κίνητρο και για τη διαφοροποίηση του ρόλου των μαθητών και των εκπαιδευτικών. *«Δίνω περισσότερο χώρο και αρμοδιότητες στα παιδιά... τους δίνω χρόνο να προβληματιστούν και να πουν την άποψή τους». «Χρησιμοποιώ περισσότερο τον Η/Υ, επεξεργάζομαι μαζί με τα παιδιά ιστοσελίδες».* Σημαντική θεωρείται η συμβολή της και στην οργάνωση της διδασκαλίας. *«Πιο προσεκτικός σχεδιασμός μιας θεματικής προσέγγισης, ενός σχεδίου εργασίας». «Δίνω περισσότερη βαρύτητα στον γραπτό λόγο όπου και όπως προκύπτει». «Η διδασκαλία μου είναι περισσότερο οργανωμένη και ακολουθεί τους άξονες του κριτικού γραμματισμού». «Η διδασκαλία γίνεται με περισσότερο ευρηματικούς και καινοτόμους τρόπους, θέτοντας έτσι υψηλότερους στόχους». «Έγινε πιο μεθοδική, πιο εύκολη και πιο επιστημονική». «Η διδασκαλία μου έχει πιο συγκεκριμένους στόχους».**

Ένα πλαίσιο ποικίλων μορφών επικοινωνίας και συνεργασίας κατά την επιμόρφωση αναπτύχθηκε τόσο ενδοσχολικά, ανάμεσα στις νηπιαγωγούς της ίδιας σχολικής μονάδας, όσο και διασχολικά, με τη συμμετοχή τους στις ομάδες των εργαστηρίων. Επίσης αναπτύχθηκε ένα ευρύτερο πλαίσιο συνεργασίας ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο, τη Σχολική Σύμβουλο και τις νηπιαγωγούς.

Σε ενδοσχολικό επίπεδο, όπως επισημαίνεται, δόθηκε η δυνατότητα για διαφοροποίηση των σχέσεων και των αλληλεπιδράσεων στη σχολική μονάδα, ενισχύθηκε η μάθηση με αλληλεπίδραση με τους άλλους: *«Σαν καινούργια συνάδελφος στο νηπιαγωγείο δεν τολμούσα να αναφέρω κάποια πράγματα της δουλειάς μου. Το ότι βρέθηκα με τη συνάδελφό μου στην ίδια ομάδα με έκανε να είμαι πιο ανοιχτή μαζί της, να εκτιμήσω τη δουλειά της, πιστεύω κι αυτή τη δική μου».*

Όπως επίσης κατά τη διάρκεια των εργαστηρίων τονίζεται ότι: «*Η επικοινωνία που υπήρχε μεταξύ μας ήταν ενθαρρυντική, για να συνεχίσω τις δραστηριότητες με τα παιδιά*». «*Η συνεργασία καθώς και η ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα στις ομάδες αποτελεί ένα ακόμη θετικό στοιχείο του προγράμματος*». «*Εμπλουτίστηκαν οι διδακτικές μου πρακτικές με την ανταλλαγή απόψεων κατά τη διάρκεια των παρουσιάσεων*». «*Μέσα από τις ομάδες γνωριστήκαμε καλύτερα*». «*Το γεγονός ότι όλες οι συναδέλφισσες του νηπιαγωγείου συμμετείχαμε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα και στην ίδια ομάδα μάς βοήθησε να συνεργαστούμε ακόμη περισσότερο μεταξύ μας. Στα διαλείμματα μιλούσαμε συχνά γι' αυτό. Οργανώσαμε από κοινού αρκετές δραστηριότητες και είδαμε πως αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές τάξεις*».

Επίσης αναδεικνύεται ο υποστηρικτικός ρόλος της Σχολικής Συμβούλου: «*Η συμβολή της Σχολικής Συμβούλου ήταν ουσιαστική στην καθοδήγησή μας. Οι διευκρινήσεις και οι επισημάνσεις στις παρουσιάσεις μας βοήθησαν να ξανασκεφτούμε πάνω σ' αυτά που είχαμε κάνει στην τάξη*».

Σχετικά με τους επιμορφωτές, δηλώνουν ικανοποιημένες, τόσο από την κατάρτισή τους, όσο και από τον υποστηρικτικό και ανατροφοδοτικό τους ρόλο. Αναφέρεται σχετικά: «*Εντυπωσιακή η θεωρητική κατάρτιση για το θέμα*», «*Πήρα πολλές ιδέες από τους επιμορφωτές*». Επισημαίνεται το γεγονός ότι «*παρουσιάστηκαν παραδείγματα από εφαρμογές στις τάξεις των νηπιαγωγείων*», γεγονός που συνέδεσε τον θεωρητικό χαρακτήρα της επιμόρφωσης με τη σχολική πραγματικότητα, το οποίο αποτελεί βασικό αίτημα των επιμορφούμενων.

Η οργάνωση του επιμορφωτικού προγράμματος κρίνεται θετικά, καθώς η έγκαιρη ανακοίνωση διεξαγωγής των εργαστηρίων, το περιεχόμενό τους αλλά και το πλαίσιο υλοποίησης τόσο των εργαστηρίων όσο και των διδακτικών εφαρμογών έδωσε τη δυνατότητα, τον προγραμματισμό και την οργάνωση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων κατά το χρονικό διάστημα υλοποίησης του επιμορφωτικού προγράμματος και την οργάνωση των συνεργασιών ανάμεσα στις σχολικές μονάδες.

Ένα μικρό ποσοστό κρίνει αρνητικά την οργάνωση, καθώς θεωρεί ότι «*η υλοποίηση το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα δημιούργησε δυσκολίες στην εφαρμογή των διδακτικών παρεμβάσεων στις τάξεις του νηπιαγωγείου*».

Στην αρνητική αποτίμηση συνηγορούν οι απόψεις που προτείνουν την «*οργάνωση διδακτικών παρεμβάσεων από την έναρξη του σχολικού έτους, για να υπάρχει η δυνατότητα επέκτασης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για όσο χρονικό διάστημα υπάρχει ενδιαφέρον από τα παιδιά*».

Στο πλαίσιο μιας γενικής αποτίμησης του επιμορφωτικού προγράμματος από τις νηπιαγωγούς αναδεικνύεται η ικανοποίησή τους από το επιμορφωτικό πρόγραμμα και τις διδακτικές εφαρμογές στις τάξεις των νηπιαγωγείων καθώς και η πεποίθησή τους ότι έχουν εξοικειωθεί με τη συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση.

Αναδεικνύεται ότι η επιμορφωτική προσπάθεια ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες των νηπιαγωγών, καθώς ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι αρκετά υψηλός, αν λάβει κανείς υπόψη ότι η συμμετοχή ήταν προαιρετική, η διεξαγωγή σε απογευματινές ώρες, για αρκετό χρονικό διάστημα και είχε αρκετές υποχρεώσεις κατά τη συμμετοχή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Ο κριτικός γραμματισμός και οι διδακτικές πρακτικές μπορούν να ενταχθούν και να υλοποιηθούν μέσα στην τάξη νηπιαγωγείου με πολύ θετικά αποτελέσματα για την κριτική σκέψη των νηπίων. Η επιμόρφωσή μας λοιπόν θεωρείται βασική προϋπόθεση για την αρχή και τη συνέχιση τέτοιων προγραμμάτων». Από την τελευταία άποψη αναδεικνύεται το ενδιαφέρον των νηπιαγωγών για επιμόρφωση σχετικά με τις εξελίξεις στους αντίστοιχους επιστημονικούς κλάδους που σχετίζονται με το επάγγελμά τους.

Συζήτηση

Το παραπάνω εγχείρημα αποτέλεσε μία προσπάθεια ενεργής συνεργατικής διαδικασίας επιμόρφωσης στο τεχνοκρατικό πλαίσιο του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Ένα εγχείρημα συνεργασίας ανάμεσα σε τοπικούς εκπαιδευτικούς επιμορφωτικούς φορείς (Πανεπιστήμιο, Σχολικοί Σύμβουλοι), όπου επιμορφωτές και επιμορφούμενοι συμμετείχαν εθελοντικά και αφιλοκερδώς. Επιχειρήθηκε η επαγγελματική ανάπτυξη των νηπιαγωγών να διαμορφωθεί από τη δράση των ίδιων των εκπαιδευτικών, χωρίς να προσφέρονται έτοιμες λύσεις και πρακτικές. Μέσα από μια διαδικασία συνεχιζόμενης μάθησης επιχειρήθηκε να οδηγηθούν οι νηπιαγωγοί, μέσα από την αλληλεπίδρασή τους με τους άλλους, σε καλύτερη κατανόηση του έργου τους μέσω ενός διαρκούς στοχασμού σχετικά με τη διδασκαλία και τις εκπαιδευτικές πρακτικές. Η προσπάθειά τους αυτή για την αλλαγή, τον μετασχηματισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας και τη συνεχή προσέγγιση των καινοτομιών υποστηρίχθηκε από τους συνεργαζόμενους επιμορφωτικούς φορείς. Οι προτάσεις τους για υλοποίηση ανάλογων επιμορφωτικών προγραμμάτων στο ίδιο και σε άλλα αντικείμενα, για αφιέρωση περισσότερου χρόνου σε ενεργητικές μορφές επιμόρφωσης, παρ' όλες τις δυσκολίες και τις υποχρεώσεις υλοποίησης, αναδεικνύουν τις αναγκαιότητες αλλά και τις δυνατότητες για την ανανέωση των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων τους, για τον αναστοχασμό τους στις επιλεγόμενες καθημερινές πρακτικές τους, για την εισαγωγή καινοτομιών και μεταρρυθμίσεων στην εκπαιδευτική διαδικασία καθώς και για τη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου των σχολικών μονάδων σε τοπικό τουλάχιστον επίπεδο.

Η επέκταση αντίστοιχων επιμορφωτικών προσπαθειών σε ευρύτερο πλαίσιο και κλίμακα μπορεί να εισαγάγει καινοτομίες στην Προσχολική εκπαίδευση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Baynham, M. (2002). *Πρακτικές γραμματισμού*. Αθήνα. Μεταίχμιο.

- Cohen, L, Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γιώτη, Λ. (2010). Ο σκοπός της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην προοπτική της διαβίου εκπαίδευσης: οι απόψεις των Σχολικών Συμβούλων, στο: Μαλαφάντης, Κ., Ανδρεαδάκης, Ν., Καραγιώργος, Δ., Μανωλίτσης, Γ., Οικονομίδης, Β. (επιμ.). *Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*. Ζεφύρι: Διάδραση
- Γρόλιος, Γ. (2005). *Ο Paulo Freire και το αναλυτικό πρόγραμμα*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Day, C. (2003). *Η εξέλιξη των εκπαιδευτικών. Οι προκλήσεις της διά βίου μάθησης*. Μτφ. Α. Βακάκη. Αθήνα: Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός
- Ζεργιώτης, Α. (2010). *Πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στελεχών διοίκησης- Εκπαιδευτικό υλικό*. Αθήνα: ΥΠΔΒΜ- ΕΚΕΣΑΠ.
- Καράλης, Θ., Βεργίδης, Δ., Κατσιγιάννη, Μ. (2000). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και συνεχιζόμενη κατάρτιση: συμβολή στη συγκριτική τους αξιολόγηση, στο: Μπαγάκης, Γ. (επιμ.). *Προαιρετικά εκπαιδευτικά προγράμματα στη σχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κατσαρού, Ε., Δεδούλου, Μ. (2008). *Επιμόρφωση και αξιολόγηση στο χώρο της εκπαίδευσης*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- Kennedy, A. (2005). Models of continuing professional development: a framework for analysis. *Journal of In-service Education*, V. 31, N.2, 2005, 235-250.
Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: www.tandfonline.com . Ανάκτηση (22/2/2015)
- Κόκκος, Α., (1998). Αρχές μάθησης ενηλίκων, στο: Κόκκος, Α., Λιοναράκης, Α. (1998). *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση- Σχέσεις διδασκόντων- διδασκομένων*. Τ. Β΄. Πάτρα: ΕΑΠ.
- Κόκκος, Α (2005). *Εκπαίδευση ενηλίκων. Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Κόμης, Β., Ντίνιας, Κ. (2011). *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της γλώσσας και της λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση: Γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας- ΥΠΔΒΜΘ.
Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: www.greeklanguage.gr/aboutdigitalschool.
Ανάκτηση (25/2/2015)
- Lankshear, C., Knobel, M. (1997). Critical literacy and active citizenship, in: Muspratt, S., Luke, A. & Freebody, P. (eds). *Constructing critical literacies*. USA-NS: Hampton Press, 95-124.
- Mezirow, J. (2007). *Η μετασχηματίζουσα μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Μπουζάκης, Σ., Τζήκας, Χ., Ανθόπουλος, Κ. (2000). *Η Επιμόρφωση και η Μετεκπαίδευση των Δασκάλων- Διδασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στο Νεοελληνικό Κράτος*. Αθήνα: Gutenberg.
- Noye, D., Riveteau, J. (1999). *Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή*. Μτφ. Ε. Ζέη. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Ντίνας, Κ., Βαϊρινού, Κ., Μούσιου- Μυλωνά, Ο., Πολατίδου, Α. (2014). Επιμορφωτικό Πρόγραμμα επαγγελματικής ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών για τον «Κριτικό Γραμματισμό», στο: Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ., Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α., Χατζησαββίδης, Σ. (επιμ.) 2014. *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου: Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη*. www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html. 2-4/11/2014.
- Rogers, A. (1999). *Η εκπαίδευση ενηλίκων*. Μτφ. Μ. Παπαδοπούλου, Μ. Τόμπρου. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, (2008). *Η ποιότητα στην εκπαίδευση. Έρευνα για την αξιολόγηση ποιοτικών χαρακτηριστικών του συστήματος πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Αθήνα. ΥΠΕΠΘ-ΠΙ.
- Φίλιας, Β. (1998). *Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χατζηπαναγιώτου, Π. (2001). *Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών: ζητήματα οργάνωσης, σχεδιασμού και αξιολόγησης*. Αθήνα. Τυπωθήτω- Γ. Δαρδανός.